

พฤติกรรมการใช้สื่อวิทยุและโทรทัศน์กับลักษณะเนื้อหาและรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชนไทย*

Radio and Television Exposure Behaviour and Appropriate Program Format and Content for Thai Children and Youth

ระวีวรรณ ทรัพย์อินทร์**

Raweewan Sap-In**

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเด็นองค์ความรู้ด้านพฤติกรรมและลักษณะเนื้อหาและรูปแบบที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน โดยมุ่งเน้นที่สื่อโทรทัศน์และวิทยุเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาสื่อสำหรับเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ยังสามารถเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อการศึกษาเข้าใจในประเด็นเรื่องสื่อเด็กและเยาวชนอย่างละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้นต่อไป ซึ่งใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research Method) พบว่า ในปัจจุบันเด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์มากที่สุด และมีแนวโน้มว่าจะบริโภคสื่อจากอินเทอร์เน็ตมากขึ้น แต่สื่อโทรทัศน์ก็ยังคงเป็นที่นิยมอยู่ แต่ลดบทบาทลงไป ในขณะที่วิทยุได้รับความนิยมลดน้อยลง และพบว่าพฤติกรรมการใช้สื่อของเด็กและเยาวชนนั้น

375

*วันที่รับบทความ 30 มกราคม 2562; วันที่แก้ไขบทความ 22 เมษายน 2562; วันที่ตอบรับบทความ 10 พฤษภาคม 2562

**อาจารย์ประจำสาขาการจัดการมรดกวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2 ถนนพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200 ช่องทางการติดต่อ : nuiraweevan@gmail.com

**Lecturer, Management of Cultural Heritage and Creative Industries Program, College of Innovation, Thammasat University, Bangkok, Thailand E-mail: nuiraweevan@gmail.com

แตกต่างกันไปตามช่วงวัย ภูมิภาค ภูมิฐานะ การเลี้ยงดูและความชอบหรือรสนิยม ส่วนตัวด้วย ส่วนการผลิตเนื้อหาสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนนั้น มีข้อสำคัญที่ต้องพิจารณา คือ ควรเป็นรายการที่มีความสนุกสนาน เข้าใจง่าย และมีสาระแฝงได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับพัฒนาการและความต้องการของแต่ละช่วงวัย ตลอดจนความสนใจเฉพาะกลุ่ม ทั้งนี้รูปแบบการนำเสนอสื่อนั้นต้องสอดคล้องกับความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนด้วย เช่นเด็กปฐมวัย ควรกรายยัดหลักความเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน เข้าใจง่าย ความเป็นรูปธรรม เป็นต้น นอกจากนี้จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า การพิจารณาส่งเสริมเนื้อหาสื่อและรูปแบบที่สอดคล้องกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายควรต้องคำนึงถึง 4 ประเด็นตามกรอบกระบวนการสื่อสาร (SMCR model) เพื่อให้การส่งเสริมสื่อสร้างสรรค์นั้นเหมาะสมกับเด็กและเยาวชน ซึ่งสื่อที่ดีจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เด็กและเยาวชนได้ ตลอดจนการสร้างแรงบันดาลใจให้เด็กและเยาวชนเป็นนักการสื่อสารที่สร้างสรรค์ ที่รู้เท่าทันสื่อ และแสดงออกถึงค่านิยมที่ดีในสังคม ซึ่งจะส่วนหนึ่งของการร่วมกันสร้างนิเวศสื่อที่ดีต่อไปได้

376

คำสำคัญ : เด็ก / เยาวชน / สื่อเด็กและเยาวชน

Abstract

This paper describes about broadcast media behavior of the child and youth, and the content in media which child and youth wants and appropriate with. This paper will be a guideline to understand and support the development of media for the child and youth. The main results were as follows, the child and youth will use the online media more and more. Even online media is becoming more popular, but the traditional media such as televisions are still important for the child and youth, while radios are overshadowed by the child and youth. There are many factors that affect to the child and youth people media behaviors, for example, the ages and stages of child and youth development, demographic factors and socio- psychological factors. The most important rule for producing media for child and youth are always fun and contain good-quality content. The formats must be consistent with the diverse needs of child and youth development. For example, TV and radio programs for early childhoods need to keep it clear and simple. Moreover, producer can extend SMCR model for producing appropriate media for the child and youth. Good-quality media can support child's learning, and it can encourage the child and youth that become communicators who understand about media literacy concept and inspire self-expression the right values necessary for balancing media ecosystem as well.

Keywords: Child / Youth / Child and youth media

บทนำ

แม้ว่าสื่อออนไลน์จะเป็นที่นิยมในปัจจุบันแต่จากการศึกษาแนวโน้มที่ผ่านมาพบว่าแม้สื่อออนไลน์จะได้รับความนิยมขึ้นเรื่อยๆ แต่สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อย่างเช่น โทรทัศน์ยังคงเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมอยู่ในเมืองไทย ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึงพฤติกรรมการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ของเด็กและเยาวชนไทย ยังมีงานวิจัยที่ระบุว่าเด็กและเยาวชนยังดูโทรทัศน์ทุกวัน เช่น ลักขมี คงลาม (2551) ศึกษาพฤติกรรมการรับชมรายการโทรทัศน์พบว่ากลุ่มตัวอย่างเด็กอายุ 6-12 ปีนั้นดูโทรทัศน์ทุกวัน สอดคล้องกับการนำเสนอการศึกษาวิจัยในหัวข้อ “ย้อนหลัง 10 ปี วิจัยสื่อกับเด็ก”¹ โดย อุษา บิ๊กกินส์ (2546) ที่ระบุว่า จากการศึกษากิจกรรมการเปิดรับสื่อของเด็กและเยาวชนและครอบครัว จากการสำรวจของมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็กและโครงการวิจัยระยะยาวในเด็ก โดยจันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ และคณะ พบว่า ลักษณะการใช้โทรทัศน์เหมือนเป็นสิ่งแวดล้อมในบ้าน เปิดดูด้วยความเคยชิน เด็กส่วนมากดูรายการของผู้ใหญ่ และลักษณะการดูคือดูแทบทั้งวัน โดยไม่ได้รับคำแนะนำจากพ่อแม่ผู้ปกครอง จึงเชื่อได้ว่าสื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์มีบทบาทต่อเด็กและเยาวชนและครอบครัวค่อนข้างสูง และเป็นที่ยอมรับกันว่าสื่อโทรทัศน์ ยังคงมีอิทธิพลต่อการรับรู้และส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ในขณะที่เด็กและเยาวชนควรได้รับการคุ้มครองหรือสร้างภูมิคุ้มกันเป็นพิเศษจากการบริโภคสื่อและการใช้สื่อ แต่ในบริบทการแข่งขันกันอย่างเข้มข้นในธุรกิจสื่อของประเทศไทยนั้น ทำให้ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการธุรกิจสื่อต่างมุ่งแข่งขันเพื่อแย่งชิงผู้ชมที่

¹ อ่านเพิ่มเติมได้จาก “การสัมมนาผลการวิจัยเกี่ยวกับสื่อสำหรับเด็กและเยาวชน จาก <http://www.isranews.org/isra-news/item/23493research.html?preview=1&fcu=nuttarparch&fcp=6321dd5e0546609d9ec21131820dfa09:oTOEhq8tKFQlyDMaC5FF8Ai9eDjv9S0z>

มีกำลังซื้อเพื่อตอบสนองต่อกลุ่มผู้สนับสนุนรายการมากกว่าตอบสนองต่อกลุ่มผู้ชมที่มีกำลังซื้อน้อยอย่างกลุ่มเด็กและเยาวชน

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงสื่อที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชนก็จะพบว่า ยังมีจำนวนน้อยและไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของเด็กและเยาวชนได้อย่างทั่วถึง โดยสะท้อนจากการที่เครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังและสร้างสรรค์สื่อได้เผยแพร่ผลการสำรวจผังและเนื้อหารายการโทรทัศน์ช่องเด็ก เยาวชนและครอบครัว 3 สถานี ได้แก่ 1) ช่อง 3 Family 2) MCOT Family และ 3) LOCA โดยทำการสำรวจ 2 รอบ ซึ่งในรอบแรกทำการสำรวจระหว่าง วันที่ 1-7 เมษายน 2558 และในรอบที่ 2 ทำการสำรวจระหว่างวันที่ 4-10 กรกฎาคม 2558 พบว่า ช่อง 3 Family, MCOT Family ยังคงจัดเรต “ท”มากที่สุด ส่วนช่อง LOCA ที่ได้ทำในการสำรวจในรอบแรก พบว่ารายการไม่จัดเรตมากที่สุด และการสำรวจรอบที่สองของสถานีช่อง 3 Family และช่อง MCOT Family สถานีนี้ยังมีการจัดรายการที่มีสัญลักษณ์ 13+ และ 16+ จำนวนน้อยมาก โดยเฉพาะ ช่อง 3 Family ที่ไม่มีการจัดรายการที่มีสัญลักษณ์ 13+ และ 16+ และจากการสำรวจรอบที่สองนี้คณะผู้สำรวจกลับพบว่า จำนวนรายการที่มีเนื้อหาเหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชน มีจำนวนที่ลดลงจากการสำรวจรอบแรกอีกด้วย นอกจากนี้ในสื่อวิทยุก็ประสบปัญหาเช่นกัน ดังสะท้อนจากงานวิจัยเรื่องสภาพการปัจจุบันของการออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็กและพฤติกรรมกรมการเปิดรับสื่อวิทยุของเด็กไทยโดย มรรยาท อัครจันทโชติ (2557) พบว่า รายการวิทยุที่ออกอากาศในปัจจุบันนี้ ยังไม่ได้รับการออกแบบให้เข้าถึงเด็กกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะมีหลายรายการระบุกลุ่มเป้าหมายของรายการว่าเป็นรายการของเด็กทุกช่วง

วัย แต่แท้จริงแล้วเด็กแต่ละช่วงวัยต่างมีความความคิด ความต้องการและ
ความสนใจที่แตกต่างกัน

จากข้อมูลข้างต้นจึงกล่าวได้ว่าสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนนั้นยังคงต้อง
มีการพัฒนาอย่างจริงจังเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของเด็กและ
เยาวชนทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพของรายการ ดังนั้นผู้เขียนจึงต้องการ
ศึกษาค้นคว้าทบทวนองค์ความรู้ด้านสื่อกับเด็กและเยาวชนที่ผ่านมาของ
ไทย โดยการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
ที่มุ่งศึกษารวบรวมองค์ความรู้ความด้านพฤติกรรมการใช้สื่อโทรทัศน์และ
วิทยุ ตลอดจนรูปแบบเนื้อหาของรายการโทรทัศน์และวิทยุที่เหมาะสมกับเด็ก
และเยาวชน โดยศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research Method)
ทั้งจากงานวิจัย บทความวิชาการ บทความวิชาชีพในรอบ 12 ปีที่ผ่านมา
(พศ.2550-2561) ประกอบกับการสังเกตเป็นแนวทางเพื่อนำมาสรุปและ
สังเคราะห์เป็นข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมการพัฒนาสื่อสำหรับเด็กและ
เยาวชน และเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อการศึกษาเข้าใจในประเด็นเรื่องสื่อ
กับเด็กและเยาวชนอย่างละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้นต่อไป ซึ่งจากการศึกษาพบ
ประเด็นที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

พฤติกรรมการใช้สื่อของเด็กและเยาวชน

ลักษมี คงลาภ (2551) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการรับชมรายการ
โทรทัศน์พบว่า เด็กอายุ 6-12 ปี ทุกคนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างนั้นดูโทรทัศน์ทุกวัน
โดยจะดูรายการโทรทัศน์หลังจากกลับจากโรงเรียน คือ ประมาณ 6 โมงเย็น
ส่วนวันเสาร์อาทิตย์นั้นผู้เด็ก ๆ ดูรายการโทรทัศน์ตั้งแต่ประมาณ 6 โมงเช้า
ถึง 10 โมงเช้า โดยเด็กผู้เข้าร่วมสนทนานั้นทุกคนจะดูโทรทัศน์กับผู้ปกครอง

ส่วนผลจากงานวิจัยเรื่องพฤติกรรมกาเปิดรับและความต้องการของเด็กและเยาวชนที่มีต่อรายการสำหรับเด็กและเยาวชนทางสถานีโทรทัศน์เพื่อบริการสาธารณะไทยพีบีเอส² ของลักษมี คงลาภ (2555) ซึ่งทำการศึกษาพฤติกรรมกาเปิดรับและความต้องการของเด็กและเยาวชนที่มีต่อรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชนทางสถานีโทรทัศน์เพื่อบริการสาธารณะไทยพีบีเอส โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กลุ่มเด็กและเยาวชนอายุระหว่าง 12-22 ปี จำนวน 8 กลุ่มๆ ละ 8 คน รวมเป็นเด็ก 64 คน จำแนกกลุ่มตามความสนใจที่แตกต่างกันของวัฒนธรรมกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเด็กเรียน กลุ่มเด็กชอบเล่นเกม กลุ่มเด็กสองล้อรักความเร็ว กลุ่ม K-POP กลุ่มเด็กเทียวกกลางคืน กลุ่มเด็กจิตอาสา กลุ่มเพศทางเลือก และกลุ่มเด็กสนใจไอที มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมกาเปิดรับชมรายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส เพื่อทราบความคิดเห็นของเด็กและเยาวชนที่มีต่อรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชนทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส และเพื่อทราบถึงความต้องการของเด็กและเยาวชนที่มีต่อรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชน การวิจัยพบว่า กลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีความสนใจในวัฒนธรรมต่างกลุ่มกัน จะมีความสนใจและรูปแบบการใช้ชีวิตที่ต่างกััน ส่วนใหญ่เห็นว่าสื่ออินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่มีความสำคัญที่สุด ด้วยเหตุผลคือ ความสะดวก รวดเร็ว ตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลาย ใช้เป็นช่องทางสำคัญในการติดต่อกับผู้อื่น สื่อที่เปิดรับเป็นอันดับ 2 ได้แก่ โทรทัศน์และอันดับที่ 3 คือ นิตยสาร หนังสือพิมพ์และวิทยุ ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมสนทนาส่วนใหญ่เห็นว่ารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชน ควรเป็นรายการ

² อ่านเพิ่มเติมได้ใน พฤติกรรมกาเปิดรับและความต้องการของเด็กและเยาวชนที่มีต่อรายการสำหรับเด็กและเยาวชนทางสถานีโทรทัศน์เพื่อบริการสาธารณะไทยพีบีเอส จาก <http://www.dpu.ac.th/commarts/journal/upload/issue/NeNOVsPixY.pdf>

ที่สนุกสนาน ง่ายแต่มีสาระแฝงเหมาะสำหรับเด็ก ส่วนสถานีโทรทัศน์ที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชน คือ สถานีโทรทัศน์ช่อง 9 โมเดิร์นไนน์ เนื่องจากมีรายการสำหรับเด็กมาก มีการดูเยอะ มีสาระและมีการสอนเด็ก รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชนที่ส่วนใหญ่ชอบดูมากที่สุดคือรายการการ์ตูน ผู้เข้าร่วมสนทนาส่วนใหญ่จะเปิดรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชนช่วงเช้าวันเสาร์-อาทิตย์ และผลการวิจัยยังพบว่าประเภทรายการที่ชอบดูมากที่สุดได้แก่ รายการการ์ตูน แต่รายการที่ต้องการรับชมมากที่สุดคือ ประเภทชิทคอม เกมโชว์ รายการแสดงออกของเด็ก และอยากให้มีรายการประเภทชิทคอม เกมโชว์ และรายการแสดงออกของเด็ก เช่น การประกวดร้องเพลง ประกวดเต้นรำ รายการการ์ตูน รายการเรียลลิตี้ และสารคดีท่องเที่ยว และอยากได้เนื้อหาที่เน้นความสนุกสนานเป็นหลัก แฝงสาระอย่างพอดี ลงตัว ไม่ยัดเยียด

สำหรับสื่อวิทยุนั้นมีผลการวิจัยเกี่ยวกับวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนของสมาคมวิทยุและสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน (สสตย.)³ โดยมรรยาท อัครจันทโชติ (2557) ที่พบว่า สื่อวิทยุลดบทบาทลง ทั้งๆที่ความจริงเป็นสื่อที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับเด็ก เพราะจะไปกระตุ้นพัฒนาการทางความคิด รวมทั้งส่งเสริมจินตนาการได้ดีกว่าสื่ออื่นๆ ที่อาศัยทั้งการฟังและการดู ทั้งนี้ยังระบุจากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า การรับสื่อวิทยุในรอบ 20 ปี พบว่าเด็กวัย 6-14 ปี เป็นกลุ่มที่รับฟังสื่อวิทยุน้อยที่สุด เหตุผลสำคัญ เพราะสถานีวิทยุจำนวนและสัดส่วนเวลาสำหรับรายการเด็กน้อยลง มีเพียงร้อยละ 1.45 เท่านั้น ทั้งนี้ยังพบ ผู้ผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็ก แม้มีความปรารถนาดี

³ อ่านเพิ่มเติมได้ใน "สถานการณ์ปัจจุบันของการออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็ก และพฤติกรรมการเปิดรับสื่อวิทยุของเด็กไทย" โดยอาจารย์มรรยาท อัครจันทโชติ

ต้องการผลิตรายการสำหรับเด็ก แต่ผู้ผลิตอีกมากที่ยังไม่เข้าใจศาสตร์และศิลป์ของการจัดรายการวิทยุสำหรับเด็กมากนัก เช่นตามหลักของการออกแบบรายการวิทยุประกอบกับทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการเด็กแล้ว เด็กแต่ละช่วงวัยล้วนมีความคิด ความต้องการ ความสนใจที่แตกต่างกัน โดยจะเหมารวมว่าเด็กทั้งหมดเหมือนกันนั้นไม่ถูกต้อง ทำให้รายการวิทยุที่มุ่งผลิตเพื่อเด็กกลับเป็นรายการที่เด็กไม่ฟัง ดังนั้นภาครัฐควรสร้างยุทธศาสตร์เชิงรุกนำเสนอเสียงเข้าหาเด็กจากหลากหลายช่องทาง ทรนรงค์ให้พ่อแม่เห็นความสำคัญกระตุ้นผู้บริหารวิทยุให้เห็นความสำคัญของรายการวิทยุสำหรับเด็ก และจัดตั้งกองทุนสนับสนุนผู้ผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็ก เป็นต้น

ลักษณะเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอในสื่อที่ควรส่งเสริมให้เด็กและเยาวชน

จากการศึกษาพบว่า เด็กและเยาวชนในแต่ละช่วงวัยมีความต้องการบริโภคเนื้อหาและรูปแบบของสื่อที่แตกต่างกันหลากหลายตามพัฒนาการตามช่วงวัย นอกจากนี้สภาพสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมย่อยก็ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการรับสารของเด็กและเยาวชนด้วยเช่นกัน จากการศึกษาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ลักษมี คงลาภ (2555) พฤติกรรมการเปิดรับและความต้องการของเด็กและเยาวชนที่มีต่อรายการสำหรับเด็กและเยาวชนทางสถานีโทรทัศน์เพื่อบริการสาธารณะไทยพีบีเอส พบว่า ในส่วนรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ผู้ปกครองอยากมีเพิ่มมากขึ้น คือ รายการให้ความรู้พื้นฐานที่ใช้ในการเรียน ให้ข้อคิด คติสอนใจ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และส่งเสริมความรู้ แต่หากเป็นรายการแข่งขัน อยากให้สะท้อนถึงความมีน้ำใจ ไม่นั่น

การแข่งขัน นอกจากนี้ยังอยากให้มีการดูที่เป็นวรรณคดีหรือวรรณกรรมพื้นบ้านของไทยเพิ่มมากขึ้นเพื่อที่เด็กได้รู้จักความเป็นไทย

ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสมาคมวิทยุเด็กเยาวชนและครอบครัว (สสคย) ที่ได้ระบุการแบ่งช่วงวัยเพื่อการผลิตสื่อและการใช้สื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการไว้ 5 ช่วงวัยได้แก่ วัย 0-2 ปี วัย 3-5 ปี วัย 6-8 ปี วัย 9-12ปี และวัย 13-18ปี ทั้งนี้นอกจากแต่ละช่วงวัยจะมีพัฒนาการที่แตกต่างกันจะส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้สื่อที่แตกต่างกันแล้ว ความสนใจและรูปแบบการใช้ชีวิตของแต่ละคนยังส่งผลถึงพฤติกรรมการใช้สื่อที่ต่างกันอย่างนี้ด้วย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยเรื่องการศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับและความต้องการของเด็กและเยาวชนที่มีต่อรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชนทางสถานีโทรทัศน์เพื่อบริการสาธารณะไทยพีบีเอส (ลักษมี คงลาภ, 2555) ที่ทำการศึกษากิจกรรมการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสของกลุ่มเด็กชอบเล่นเกม กลุ่มเด็กสองล้อรักความเร็ว กลุ่ม K-POP กลุ่มเด็กเที่ยวกลางคืน กลุ่มเด็กจิตอาสา กลุ่มเพศทางเลือก และกลุ่มเด็กสนใจไอที ซึ่งผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีความสนใจในวัฒนธรรมต่างกลุ่มกัน จะมีความสนใจและรูปแบบการใช้ชีวิตที่แตกต่างกัน

ส่วนด้านการศึกษารูปแบบเนื้อหาและการนำเสนอรายการโทรทัศน์นั้น นิษฐา หุ่นเกษม (2557) ได้ถอดรหัสความสำเร็จของการผลิตรายการสำหรับเด็กและเยาวชนจากสื่อสาธารณะทั่วโลก โดยการวิเคราะห์รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กอายุ 3 ถึง 6 ปีและกลุ่มอายุ 7 ถึง 12 ปีที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ที่เป็นสถานีสถานะในต่างประเทศ ผลของการศึกษาทำให้เกิด

เป็นกติกา 9 ข้อ ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่มีคุณภาพและประสบความสำเร็จนั้นคือ

กฎข้อที่ 1. หลักการสำคัญสำหรับผู้ผลิตรายการและผู้ที่เกี่ยวข้องในการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กต้องคำนึงถึงก่อนเสมอก่อนการผลิตรายการได้แก่

- การสวมหัวใจเป็นเด็กในการผลิตรายการ
- สิ่งที่สำคัญกว่าการบอกอะไรคือการบอกอย่างไร โดยเฉพาะการใช้ความใหม่เข้ามาเป็นตัวช่วยหลักในการนำเสนอเพราะเด็กเด็กรักจะกดโลโก้ให้กับความคิดใหม่ใหม่เสมอ
- การผลิตรายการทุกครั้งต้องมั่นใจว่ากลุ่มเป้าหมายของรายการเหล่านั้นสามารถเข้าใจถึงเนื้อหาโดยรวมและเรื่องราวที่ต้องการนำเสนอได้ทันที

กฎข้อที่ 2 ผู้ผลิตรายการเพื่อเด็กทุกคนจำเป็นต้องมีความรู้ทางด้านจิตวิทยาเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างเพศและอายุของเด็ก

กฎข้อที่ 3 เทคนิคการนำเสนอเนื้อหาและเทคนิคการนำเสนอรายการสำหรับเด็กนั้นใช้หลักการด้านความสนุกสนานและความบันเทิงประสานกับหลักการด้านความซ้ำ รวมถึงหลักการด้านความจดจำระลึกได้ถึงเนื้อหาและบุคลิกลักษณะของตัวละครในรายการ

กฎข้อที่ 4 วิธีการนำเสนอเนื้อหาในรายการสำหรับเด็กต้องมีความเป็นรูปธรรมสูง ดูแล้วตีความได้ทันทีที่มีการวางโครงเรื่องง่ายง่ายลำดับเรื่องไม่ซับซ้อนขณะเดียวกันการดำเนินเรื่องต้องเป็นไปอย่างช้าๆ ไม่เร็วจนเกินไปเพื่อที่เด็กเด็กจะสามารถติดตามเรื่องได้ทัน

กฎข้อที่ 5 หลักการ ข้ำ ถือเป็นหัวใจสำคัญในการผลิตรายการเด็ก การขำในที่นี้คือการขำตัวละคร คำพูดการกระทำเนื้อหาโดยต้องสามารถ คาดเดาเรื่องได้ด้วย

กฎข้อที่ 6 เรื่องราวสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและตัวละครในรายการ สำหรับเด็กควรทำให้เด็กสามารถเอาตัวเองเข้าไปเปรียบเทียบได้ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กสามารถที่จะติดตามเข้าใจเรียนรู้ตามช่วงวัยหรือพื้นฐานจาก ประสบการณ์ที่ผ่านมาของตนเอง

กฎข้อที่ 7 การใช้ภาษาและคำพูดในและการเด็กต้องเลือกใช้ให้ เหมาะสมตามช่วงอายุของเด็กที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของรายการนั้นนั้นเป็นหลัก

กฎข้อที่ 8 การเลือกวิธีการนำเสนอลักษณะของการติดต่อภาพรวม ถึงจังหวะในการใช้เสียงของรายการจะต้องคำนึงถึงพัฒนาการในช่วงวัยของ เด็กที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย

กฎข้อที่ 9 การผลิตและการตลาด ควรเน้นการมีส่วนร่วมของเด็ก เป็นสำคัญ

โดยสรุปหัวใจสำคัญของการทำรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและ กฎข้อคือ การทำให้ง่ายเข้าใจ (keep it simple) และสิ่งที่ผู้ผลิตต้องละ ลึกอยู่เสมอคือการเคารพในความเป็นเด็กไม่ใช่ความรู้สึกของผู้ใหญ่ในการ ตัดสินในการยึดเนื้อหาและวิธีการนำเสนอให้กับเด็ก การผลิตรายการ เด็กนั้นมีสิ่งที่คุณผลิตรายการต้องระลึกอยู่เสมอ คือ การเคารพในความเป็น เด็กไม่ ยอมรับคำวิพากษ์วิจารณ์ของเด็กเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของเด็กกับ รายการให้เกิดมากที่สุดในทุกขั้นตอน

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พรสุรีย์ วิภาศรีนิมิต (2560) เรื่อง แนวทางการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชนให้เป็นที่ยอมรับ และได้รับความนิยม ซึ่งสรุปได้ว่า ผู้ผลิตควรให้ความสำคัญกับการวางแผน การผลิต โดยเริ่มต้นจากการกำหนดประเภทรายการให้ชัดเจนและกำหนด กลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน มีความเฉพาะเจาะจง โดยแบ่งตามพัฒนาการ ตามช่วงวัยของเด็ก รายการเด็กควรเป็นรายการที่จุดประเด็นชวนให้เด็ก คิด มุ่งเน้นการสร้างเสริมจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์และปล่อยให้เด็ก แสดงออกอย่างเสรีและเป็นธรรมชาติ ด้านเนื้อหารายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก นั้น ควรนำเสนอเรื่องราวที่ทำให้เด็กรู้สึกสนุกสนานและสนใจ อาจเป็น เรื่องราวใกล้ตัว เป็นเรื่องราวง่ายๆ ธรรมดาๆ ในลักษณะที่เด็กก็สามารถ เป็นต้นแบบ (Role Model) ได้

ด้านสมาคมวิทยุและสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนได้จัดทำเกณฑ์ชี้วัด คุณภาพรายการวิทยุ สำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัวโดยใช้ช่วงวัย และลักษณะการพัฒนาการตามช่วงวัยเป็นเกณฑ์ในการนำเสนอถึงเนื้อหา รายการที่ควรนำเสนอ โดยมีลักษณะของรายการวิทยุที่อยู่ในความสนใจ และช่วงเวลาในการนำเสนอ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 เกณฑ์ชี้วัดคุณภาพรายการวิทยุ สำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว

วงจรชีวิต	พัฒนาการ	เนื้อหารายการที่ควรนำเสนอ	ลักษณะของรายการวิทยุที่อยู่ในความสนใจ	ช่วงเวลาในการนำเสนอ
2-6 ปี	<ul style="list-style-type: none"> - มีพัฒนาการด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก เช่น ติดกระดุม ผูกเชือกหรือเง้า - ด้านภาษา และจินตนาการ 	<ul style="list-style-type: none"> - ควรได้รับการส่งเสริมด้านการควบคุมอารมณ์ และความรู้สึกผิด - เนื้อหาที่ได้รับคือ ตัวละครครอบครัว โรงเรียน บุคคลต่าง ๆ วันสำคัญ ธรรมชาติรอบตัว และกาอนุรักษสิ่งแวดล้อมและสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว - การพูดคุยกับเด็กควรพูดด้วยเสียงชัดเจน ใช้ภาษาไทยให้เหมาะสมกับวัยและอาจใช้คำพูดแสดงการยกย่อง 	<ul style="list-style-type: none"> - ฟังรายการจากคำแนะนำของพ่อแม่ - รายการเกี่ยวกับดนตรี นิทาน นิยายในลักษณะที่ส่งเสริมจินตนาการ - รายการมีความยาวไม่มากนัก 	มักฟังรายการเมื่ออยู่ในรถ โดยพ่อแม่เป็นคนเลือกเปิด
7-12 ปี	<ul style="list-style-type: none"> - สมองมีการพัฒนาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประสานหน้าที่ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน - มีทักษะด้านคณิตศาสตร์ การให้เหตุผล คนตรี และศิลปะ 	<ul style="list-style-type: none"> - ควรได้รับการส่งเสริมการประหยัดและมีวินัย ใฝ่รู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ฟังรายการจากคำแนะนำของพ่อแม่ - ชื่นชอบรายการเพลงมากที่สุด แต่มีโอกาสเปิดรับฟังรายการวิทยุนาน ๆ ครั้ง - ชื่นชอบเนื้อหาด้านการท่องเที่ยว สัตว์ ธรรมชาติ และกีฬา - ไม่ชอบรายการแนวระทึก แน่นแฉาวอาชัพ และสุขภาพอนามัย - ฟังรายการที่ยาวกว่า 15 นาทีได้ 	มักฟังรายการเมื่ออยู่ในรถโดยพ่อแม่เป็นคนเลือกเปิด
13-18 ปี	<ul style="list-style-type: none"> - มีพัฒนาการสมองส่วนหน้าสุดซึ่งเกี่ยวข้องกับวิชาญาณและการตัดสินใจต่าง ๆ - มีการเปลี่ยนแปลงระดับฮอโมนเพศ การแสวงหาความตื่นเต้น ตลอดจนความรุนแรง - มีทักษะวิชาการ ทักษะอาชีพ และทักษะทางสังคม 	<ul style="list-style-type: none"> - ควรได้รับการส่งเสริมในด้านอัตลักษณ์ทางเพศ ศีลการวินัย ในเชิงเพศ และการแสดงออก ด้านความสัมพันธ์ที่เหมาะสม - ควรได้รับการส่งเสริมในด้านอัตลักษณ์ทางสังคม คือมีหลักในการดำเนินชีวิต 	<ul style="list-style-type: none"> - ชื่นชอบรายการเพลง ไทย สากล - บางส่วนฟังรายการข่าว กีฬา - ไม่ค่อยได้ฟังเพลงลูกทุ่ง วิเคราะห์ข่าว ตอบปัญหา สารคดี สุขภาพ และครอบครัว เด็ก สตรี ละคร บ้าน และสวน และรายการเกษตร - การนำเสนอประเด็นไม่ควรเป็นรายการสำหรับเด็ก รายการที่เหมาะสมสำหรับเด็ก คือรายการที่ดีสำหรับผู้ใหญ่ 	22.00 – 23.00 น
19-25 ปี	<ul style="list-style-type: none"> - มีพัฒนาการสมองส่วนหน้าสุดซึ่งเกี่ยวข้องกับวิชาญาณและการตัดสินใจต่าง ๆ - มีการเปลี่ยนแปลงระดับฮอโมนเพศ การแสวงหาความตื่นเต้น ตลอดจนความรุนแรง - มีทักษะวิชาการ ทักษะอาชีพ และทักษะทางสังคม 	<ul style="list-style-type: none"> - ควรได้รับการส่งเสริมในด้านอัตลักษณ์ทางเพศ ศีลการวินัย ในเชิงเพศ และการแสดงออก ด้านความสัมพันธ์ที่เหมาะสม - ควรได้รับการส่งเสริมในด้านอัตลักษณ์ทางสังคม คือมีหลักในการดำเนินชีวิต 	<ul style="list-style-type: none"> - ชื่นชอบรายการเพลง ไทย สากล - บางส่วนฟังวิเคราะห์ข่าว กีฬา - สนใจเกร็ดความรู้ด้านแฟชั่น เรื่องใกล้ตัว กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม - เสนอสาระสั้น ๆ โดยให้มักจัดรายการพูดแทรกในรายการ - ชื่นชอบนักจัดรายการที่มีน้ำเสียงเป็นเอกลักษณ์ พูดโดนใจเป็นกันเอง - มักเลือกฟังรายการวิทยุเมื่อรู้สึกเบื่อ หงุดหงิด ไม่สบายใจ เหนงและเมื่อดาว่าง 	10.00 – 11.00 น. 14.00 – 15.00 น. 23.00 – 24.00 น.

ที่มา : เกณฑ์ชี้วัดคุณภาพรายการวิทยุ สำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว โดย นักวิชาการโครงการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพรายการวิทยุเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว (2555) <http://www.kidsradioclub.or.th/article/research/924>

ด้าน พ.ร.บ.กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ.2558 ประกอบกับมติที่ประชุมคณะกรรมการกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัย และสร้างสรรค์ ในการประชุมครั้งที่ 4/2561 เมื่อวันที่ 22 พ.ค. 2561 คณะกรรมการกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์จึงกำหนดลักษณะของสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ไว้ ดังต่อไปนี้

1. สื่อที่มีเนื้อหาขัดต่อศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมอันดีของสังคม หรือส่งผลกระทบต่อจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน ครอบครัว ชุมชน และสังคมอย่างร้ายแรง
2. สื่อที่มีเนื้อหาก่อให้เกิดความแตกแยก ยั่วยุ และสร้างความเกลียดชังต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจนอาจก่อให้เกิดผลกระทบร้ายแรง ไม่ว่าจะเป็นทางร่างกายหรือจิตใจ
3. สื่อที่มีเนื้อหาส่งเสริมการละเมิดสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
4. สื่อที่มีเนื้อหาขัดต่อกฎหมาย
5. สื่อที่มีเนื้อหาขัดต่อหลักจรรยาบรรณสื่อ หรือแนวปฏิบัติของวิชาชีพสื่ออื่นๆ

สรุปและอภิปราย

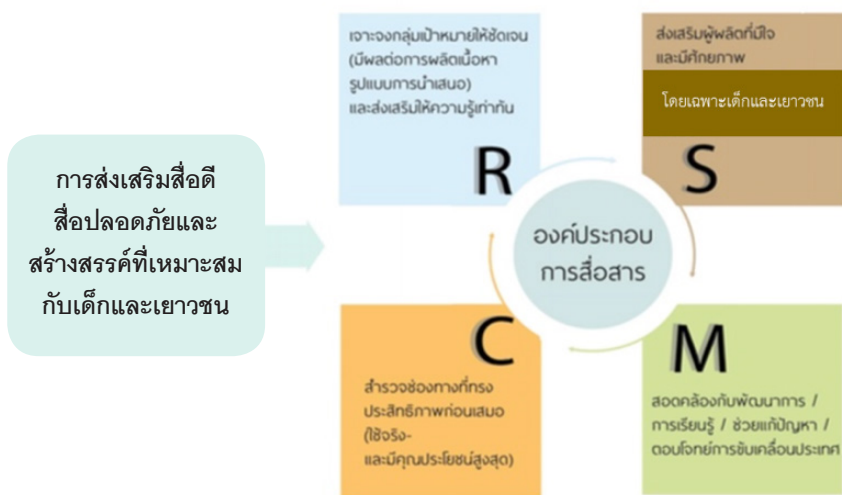
จากการศึกษาวิจัยพบว่ายุคสมัยเปลี่ยนความนิยมของสื่อก็เปลี่ยนไปจากหนังสือพิมพ์มาสู่ยุคอิเล็กทรอนิกส์เช่นภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ และเป็นยุคอินเทอร์เน็ตรวมทั้งมีเดียเดียในปัจจุบัน และพบว่าในช่วง12ปีที่ผ่านมาว่าสื่อมวลชนโดยเฉพาะโทรทัศน์นั้นเป็นสื่อที่นักวิจัยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก และจากบททวนองค์ความรู้ในงานวิจัยด้านสื่อกับ

เด็กและเยาวชน พบว่า งานวิจัยนั้นมีอยู่ในปริมาณไม่น้อย แต่ไม่มีความต่อเนื่องในการศึกษา และส่วนใหญ่ยังคงเป็นงานที่ศึกษากลุ่มคนผู้รับสารในเขตเมืองใหญ่เท่านั้น ซึ่งยังขาดการศึกษาในกลุ่มเด็กในพื้นที่ชนบทห่างไกล และยังขาดการศึกษามิติของเด็กและเยาวชนในบทบาทอื่นๆ นอกจากผู้รับสาร เช่น ผู้ผลิต หรือผู้ส่งสาร อีกทั้งยังไม่มีมีการเก็บรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบทำให้ยากต่อการหยิบดึงข้อมูลขึ้นมาต่อยอดต่อไป

สำหรับองค์ความรู้ด้านพฤติกรรมการใช้สื่อ พบว่า เด็กและเยาวชนในปัจจุบันนี้ใช้สื่อออนไลน์มากที่สุด และมีแนวโน้มว่าจะบริโภคสื่อจากอินเทอร์เน็ตมากขึ้น แต่สื่อโทรทัศน์ก็ยังคงเป็นที่นิยมอยู่ แต่ลดบทบาทลงไป ในขณะที่วิทยุไม่ได้รับความนิยมเช่นเดิมอีกแล้ว ส่วนการผลิตเนื้อหาสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนนั้น สำคัญที่ต้องสอดคล้องกับพัฒนาการและการเรียนรู้ ตลอดจนความสนใจ และความต้องการของแต่ละช่วงวัยประกอบกับความชอบและรสนิยมเฉพาะกลุ่มด้วย ทั้งนี้รูปแบบการนำเสนอสื่อนั้นต้องสอดคล้องกับความสามารถในการรับรู้ของเด็กและเยาวชน เช่น เด็กปฐมวัยควรการยึดหลักความเข้าใจ ชัดเจน มีความเป็นรูปธรรม ไม่ซับซ้อน เป็นต้น และประการสำคัญคือ เด็กและเยาวชนทุกช่วงวัยชอบดูรายการที่มีให้ความสนุกสนาน แต่แฝงสาระอย่างไม่ยึดเยียด

สรุปจากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า การพิจารณาส่งเสริมการผลิตสื่อที่สอดคล้องกับพัฒนาการและการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนนั้นต้องคำนึงถึง 4 ประเด็นหลักคือ 1. Receiver หมายถึงเด็กและเยาวชนในฐานะกลุ่มเป้าหมาย 2. Sender หมายถึง การส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้มีบทบาทเป็นผู้ผลิตหรือมีส่วนร่วมในการผลิต 3. Message หมายถึง การเลือกเนื้อหาและวิธีการนำเสนอให้เหมาะสมกับความต้องการและพัฒนาการตามช่วงวัย

ของเด็กและเยาวชน และ 4. Channel หมายถึงการเลือกใช้ช่องทาง หรือ platform ของสื่อให้เหมาะสมกับพฤติกรรมการใช้สื่อของเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถสรุปตามกรอบกระบวนการสื่อสาร (SMCR model) ได้ดังแผนภูมิรูปภาพที่ 1 ดังนี้

แผนภูมิรูปภาพที่ 1 แสดงกระบวนการผลิตสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน

จากแผนภาพแผนภูมิรูปภาพที่ 1 แสดงกระบวนการผลิตสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนควรเริ่มต้นจาก R (Receiver) ซึ่งในที่นี้หมายถึง หมายถึงมองประโยชน์และความต้องการของผู้รับและผู้ใช้สื่อเป็นสำคัญ ซึ่งในที่นี้หมายถึง เด็กและเยาวชนนั่นเอง ต้องปรับวิธีคิดจากมุ่งผู้ผลิตเป็นตัวตั้งนั้นสู่การให้ความสำคัญกับความต้องการของเด็กและเยาวชนก่อนเป็นลำดับแรก โดยต้องพฤติกรรมการใช้สื่อและความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มเป้าหมาย

เสียก่อน ทั้งนี้การทบทวนงานวิจัยทั้งหมดที่ผ่านมา นั้น เห็นได้อย่างชัดเจนว่าพฤติกรรมการใช้สื่อของเด็กและเยาวชนในปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตลอดจนมีปัจจัยเฉพาะ อย่างเช่น ช่วงวัย ภูมิลำเนา การศึกษารสนิยม ความชอบเฉพาะกลุ่ม ที่ล้วนมีผลต่อการรับรู้และพฤติกรรมการใช้สื่อทั้งสิ้น ดังนั้น นหากต้องการผลิตสื่อให้ได้มีประสิทธิภาพสูงสุดต่อการสื่อสารกับเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายนั้น จะต้องทำการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างละเอียดก่อนเสมอ ไม่ควรเหมารวมกันว่าเด็ก เยาวชนทุกคนก็เหมือนๆ กันไปทั้งหมด การเจาะจงกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจนในทุกครั้งก่อนการผลิตสื่อจะทำให้การสร้างสรรคสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนมีประสิทธิภาพ สื่อที่ดีมีคุณภาพจะสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ ส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อของเด็กและเยาวชนได้ด้วย

392

ทั้งนี้การส่งเสริมสื่อที่ดี สื่อที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ให้กับเด็กและเยาวชนนั้นนอกจากจะพิจารณาถึงสื่อที่เด็กและเยาวชนนิยมชมชอบแล้ว ควรพิจารณาถึงคุณประโยชน์และคุณลักษณะสำคัญของสื่อประกอบด้วย เช่น ถึงแม้เด็กและเยาวชนจะไม่นิยมฟังวิทยุแต่ในอีกแง่มุมหนึ่งวิทยุ นั้นเป็นสื่อที่ช่วยส่งเสริมจินตนาการให้แก่เด็กๆ ได้ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปฐมวัยและวัยประถมศึกษา ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือองค์กรผู้ผลิตสื่อ ควรต้องพิจารณาถึงคุณค่าของสื่อ นั้นต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนประกอบด้วย

ประการต่อมา S (Sender) หมายถึง การส่งเสริมผู้ผลิตที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจ และมีศักยภาพในการผลิตสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะส่งเสริมให้เด็กเยาวชนและผู้สูงอายุผลิตสื่อคุณภาพได้ด้วย เนื่องจากพฤติกรรมการใช้สื่อในปัจจุบัน โดยเฉพาะในสื่อออนไลน์นั้นพบว่า เด็กและเยาวชนนั้นมีลักษณะเป็นทั้งผู้รับและผู้ส่งสารไปพร้อมๆ กัน อีกทั้งยังพบว่าเด็กและ

เยาวชนจำนวนไม่น้อยมีศักยภาพและความคิดสร้างสรรค์ในการผลิตและสร้างสรรค์สื่อได้ดีเช่นกัน

ต่อมาคือ M (Message) หมายถึง การพิจารณาส่งเสริมเนื้อหาสาระ (Message และ content) สื่อที่สอดคล้องกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย ประการสำคัญคือต้องเป็นรายการที่สนุกสนาน ดูง่าย แต่มีสาระแฝงเหมาะสม ไม่ยึดเยียดจนเกินไป ซึ่งสามารถนำประเด็นที่ควรส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในแต่ละช่วงวัย หรืออาจนำปัญหาที่เกิดขึ้นในกับเด็กและเยาวชนเป็นโจทย์ตั้งต้นในการสร้างสรรค์คอนเทนต์ให้ตรงความต้องการเด็กและเยาวชนได้ ทั้งนี้ควรต้องทำการศึกษาหรือวิจัยอย่างชัดเจนถึงเนื้อหาที่ควรนำเสนอ โดยอาจพิจารณาจาก 1. เหมาะสมกับการเรียนรู้ตามพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย 2. กระตุ้นให้เกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ และ 3. เนื้อหาเป็นการนำเสนอค่านิยมที่ดีในการอยู่ร่วมกันในสังคม

ประเด็นต่อมาคือการคำนึงถึง C (Chanel) หมายถึง การสามารถส่งเสริมสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน ด้วยการเลือกใช้สำรวจช่องทางที่ทรงประสิทธิภาพต่อการสื่อสารถึงเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายเสมอ โดยผู้ผลิตจะต้องเจาะจงกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน ทุกครั้งก่อนการผลิตสื่อ เพื่อสามารถเลือกช่องทาง หรือ platform ในการนำเสนอสื่อ นั้นเหมาะสมและตรงกับพฤติกรรมการใช้สื่อของกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ยังต้องส่งเสริมให้ผู้รับสารมีความรู้เท่าทันสื่อ ทั้งนี้เพื่อเป็นผู้ใช้ที่ชาญฉลาดและก้าวสู่การเป็นผู้ผลิตที่สามารถสร้างผลงานสื่อที่มีคุณภาพได้ต่อไปในอนาคตนั่นเอง

นอกจากนี้จากการศึกษาวิจัยยังพบอีกว่า ปัญหาสำคัญที่เชื่อมโยงกันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนารายการเด็ก มี 3 ส่วน ได้แก่ 1.เวลาในการออกอากาศไม่เหมาะสม 2.การชมรายการของกลุ่มเป้าหมายต่ำ และ 3.หาผู้สนับสนุนรายการได้ยาก

แผนภาพที่ 2 ปัจจัยอุปสรรคของการพัฒนารายการเด็ก

แผนภาพที่ 2 ปัจจัยอุปสรรคของการพัฒนารายการเด็กทั้งด้าน 1.เวลาในการออกอากาศไม่เหมาะสม 2.การชมรายการของกลุ่มเป้าหมายต่ำ และ 3.หาผู้สนับสนุนรายการได้ยาก นั้นจะนำไปสู่การตัดสินใจของสถานีที่จะให้เวลาในการออกอากาศที่ไม่เหมาะสมและคุณภาพออกมาไม่ดีเท่าที่ควร ส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายไม่สนใจติดตามรับชม จึงทำให้ไม่มีเรตติ้งสูงพอที่จะดึงดูดผู้สนับสนุนรายการได้กลายเป็นวัฏจักรปัญหาอย่างนี้เรื่อยมาจนทำให้รายการดี ๆ เพื่อเด็กและเยาวชนไทยไม่เคยเกิดขึ้นได้จริงสักครั้ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหากจะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน

อย่างจริงจัง ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐ เช่น กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ กสทช. บริษัทเอกชนผู้ผลิตสื่อ และสถานีโทรทัศน์ รวมถึงสถาบันการศึกษาที่สามารถทำงานวิจัยพื้นฐานที่สำคัญเพื่อจะได้นำไปต่อยอดในการผลิตสื่อสร้างสรรค์ต่อไป เป็นต้น ส่วนภาคผู้ผลิตเอกชนควรมีบทบาทสำคัญในการนำองค์ความรู้พื้นฐานไปประยุกต์ต่อยอดสู่การผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อเด็กและเยาวชน ตลอดจนการทำกรสื่อสารทางการตลาดสู่กลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐ เช่น กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ควรเป็นกำลังสำคัญของเป็นเจ้าของภาพในการสร้างการสร้างเครือข่าย เพื่อการมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อร่วมกันสร้างสื่อดีให้แก่เด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน ซึ่งนอกจากจะได้สื่อที่เหมาะสมกับพัฒนาการและความต้องการของเด็กและเยาวชนแล้ว ยังสามารถส่งเสริมให้เกิดสื่อปลอดภัยสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนสังคมในประเด็นต่างๆ เช่น การรู้เท่าทันสื่อ ตลอดจนการสร้างแรงบันดาลใจให้เด็กและเยาวชนในการเป็นนักสื่อสารที่สร้างสรรค์สื่อดีได้ต่อไปในอนาคตด้วย ซึ่งจะถือเป็นการร่วมกันสร้างนิเวศสื่อ (media ecosystem) ที่ดีให้เกิดขึ้นในสังคมต่อไป

ข้อเสนอแนะในการศึกษา

ควรมีการศึกษาวิจัยถึงองค์ความรู้ในประเด็นผลกระทบจากสื่อต่อเด็กและเยาวชนประกอบด้วย เพื่อให้เห็นมิติด้านอิทธิพลของสื่อต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ควรมีการศึกษาเนื้อหา และรูปแบบของสื่อที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กและเยาวชนในแต่ละช่วงให้อย่างละเอียด

ชัดเจน และมีความต่อเนื่องในระยะยาวมากขึ้น เพื่อสร้าง based line ของข้อมูลพื้นฐานด้านพฤติกรรมการใช้สื่อ เพื่อให้มีข้อมูลเพียงพอแก่ผู้ผลิตสื่อเพื่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการผลิตสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ให้แก่เด็กและเยาวชนได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาทบทวนวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อเด็กและเยาวชนนั้น สะท้อนว่าสังคมมีความต้องการความเป็นรูปธรรมในการสร้างสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์เพื่อเด็กและเยาวชน ดังนั้น หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น กสทช. หรือกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ควรสนับสนุนให้เกิดการทดลองและพัฒนาการต้นแบบ (Pilot) เพื่อเด็กและเยาวชนอย่างเป็นรูปธรรมโดยที่มีขั้นตอนการผลิตที่ยืดหยุ่น คุุสนุกชวนติดตาม แฝงสาระตามการเรียนรู้และพัฒนาการที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย สำหรับแนวทางในการพัฒนาสื่อวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนนั้น จากการศึกษาพบว่า รายการเด็กไม่ควรเน้นปริมาณ แต่ควรเน้นที่รูปแบบที่มีคุณภาพ หากมีปริมาณเยอะแต่หาคุณภาพไม่ได้ เด็กก็ไม่ฟังจึงไม่มีประโยชน์

ดังนั้นจึงควรมีนโยบายสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้ผลิตรายการทั้งวิทยุและโทรทัศน์ที่มีความตั้งใจจริงในการผลิตรายการเพื่อเด็กและเยาวชน ให้สามารถผลิตสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนได้อย่างยั่งยืน เช่น หากสถานีใดมีส่วนรายการเด็กที่ผลิตเองตามที่กำหนด จะได้ลดเงินที่จ่ายเป็นค่าสัมปทานให้แก่ กสทช. ตามอัตราส่วนที่ระบุ เป็นต้น

หรือ อาจใช้มาตรการทางภาษีมาเป็นเครื่องมือ โดยการลดหย่อนภาษีให้แก่ผู้สนับสนุนรายการเด็กและเยาวชน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อช่วยแก้วิกฤตปัญหาในการสร้างสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนที่กล่าวไปข้างต้นได้ จากนั้นควรถอดเป็นบทเรียนเพื่อสร้างและสะสมองค์ความรู้ด้านการพัฒนารายการสำหรับเด็กและเยาวชนต่อไปอย่างเป็นระบบ เพื่อการต่อยอดสู่การสร้างนวัตกรรมในการผลิตสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน อีกทั้งควรให้ความสำคัญกับการบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ประสานข้อมูลกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ ประสานการผลิตสื่อกับทีมงานผู้ผลิตสื่อ หรือองค์กรท้องถิ่น เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อสร้างพันธมิตรการสร้างสื่อดีเพื่อเด็กและเยาวชนให้เข้มแข็ง และหลากหลายมิติยิ่งขึ้นนั่นเอง ทั้งนี้เพื่อให้สื่อเป็นเครื่องมือสำคัญการสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคนและสังคมไทยต่อไปอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2554). ผู้คนที่หลากหลายในการสื่อสาร: เด็ก สตรี และผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- กุลวิตรา รั้งคานนท์ เข้มพรวิรุณราพันธ์ และ สุเทพ วิไลเลิศ. (2548). รายงานการศึกษาเรื่องสื่อมวลชนเพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ เล่ม 3. กรุงเทพฯ: โครงการยุทธศาสตร์สื่อเด็ก.
- คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. (2554). แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติพ.ศ. 2555. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ทีมข่าว Tv4kids. (2559). เปิดเวทีเจาะใจเยาวชน. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2559. จาก <http://www.teenpath.net/content.asp?ID=1568>
- ฉวีรัตน์ พันทวี วงศ์ธนะเอนก. (2557). การหมุนไปในโลกใบเล็กๆ. กรุงเทพฯ: สมาคมวิทยุและสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน (สสดย).
- บริษัท Advance Research and Consultant Co.Ltd. (2559). การสำรวจพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ทศนคติและอิทธิพลของรายการวิทยุสำหรับเด็กและครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานคร เสนอมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2559. จาก <https://www.scribd.com/doc/208323876>
- พรสุรีย์ วิชาศรีนิมิต. (2560). แนวทางการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชนให้เป็นที่ยอมรับและได้รับความนิยม. วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต. ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2560) น.113-143.

มรรยาท อัครจันทโชติ. (2557). สถานภาพปัจจุบันของการออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็กและพฤติกรรมการเปิดรับสื่อวิทยุของเด็กไทย. กรุงเทพฯ: สมาคมวิทยุและสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน (สสคย.)

เมทินี ทองศรีเกตุ. (2552). พฤติกรรมการดูละครทางโทรทัศน์ของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร. ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ลักษมี คงลาม. (2551). การวิเคราะห์ความรุนแรงในรายการโทรทัศน์ สันนิษฐานโดยแผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน. สืบค้นเมื่อ 11 ธันวาคม 2559 จาก <http://www.childmedia.net/phocadownload/userupload/Research/tvnet.pdf>

ลักษมี คงลาม.(2555). พฤติกรรม การเปิดรับและความต้องการของเด็กและเยาวชนที่มีต่อรายการสำหรับเด็กและเยาวชนทางสถานีโทรทัศน์เพื่อบริการสาธารณะไทยพีบีเอส. วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย์. ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2555) น.113-143.

วีรพงษ์ พลนิกรกิจ.(2556) การเขียนบทรายการสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์

สสคย. (2555). เถอนที่ชี้วัดคุณภาพรายการวิทยุ สำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว. สืบค้นเมื่อ 18 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.kidsradioclub.or.th/article/research/924>

- สสส. (2557). 'สื่อดี-พื้นที่-ภูมิดี'เพื่อเด็กไทยวัยเรียนรัฐ. สืบค้นวันที่ 25 ธันวาคม 2559 จาก <http://www.thaihealth.or.th/Content/24427>
- สำนักข่าวอิสรา. (2556). นักวิจัยเปิดอุปสรรครายการเด็กที่เวลาออกอากาศไม่เหมาะสมกระทบคุณภาพต่ำ. สืบค้นวันที่ 25 ธันวาคม 2559 จาก <http://www.isranews.org/isranews-news/item/23538>
- Isra News Agency. (2556). การสัมภาษณ์ผลการวิจัยเกี่ยวกับสื่อสำหรับเด็กและเยาวชน. สืบค้นเมื่อ 18 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.isranews.org/isranews/item/23493research.html?preview=1&fcp=nuttarparch&fcp=6321dd5e0546609d9ec21131820dfa09:oTOEhq8tKFQlyDMaC5FF8Ai9eDjv9S0z>
- MGR Online. (2549) หมอเตือน ตบจูบ ไปเปลือย ข่าเลือดสด ทำเด็กไทย กลายพันธุ์. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2559. จาก <http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9490000092536&TabID=3&>

Bibliography

- Advance Research and Consultant Co.Ltd. (2016). *Media exposure behavior, attitude and Influence Of radio programs to children and families in Bangkok*. Retrieved 1 December 2016, from <https://www.scribd.com/doc/208323876> (In Thai).
- Isara News Agency. (2013). *Researchers opened a barrier to children's programs: Airtime is not appropriate, low quality impact*. Retrieved 25 December 2016, from <http://www.isranews.org/isranews-news/item/23538> (In Thai).
- Isara News Agency. (2016). *Seminar on media research for children and youth*. Retrieved 18 December 2016, from http://www.isranews.org/isranews/item/23493research.html?preview=1&fcu=nuttarparch&fc_p=6321dd5e0546609d9ec21131820dfa09:oTOEhq8tKFQlyDMaC5FF8Ai9eDjv9S0z (In Thai).
- Kanchana Keawtep. (2554). *Various people in communication: children, women and elderly*. Bangkok. Print Image Partnership Limited (In Thai).
- Kulvitra Phakanon, Khemporn Virunratan, and Suthep Wilailert. (2005). *Report on mass media for Education and Learning, Book 3*. Bangkok: Child Media Strategy Project (In Thai).
- Lakshmi Konglarp. (2008). *Analysis of violence in television programs*. Retrieved 11 December 2016, from <http://www.childmedia.net/phocadownload/userupload/Research/tvnet.pdf> (In Thai).

- Lakshmi Konglarp. (2012). Exposure Behavior and Needs of Children and Youth towards the program for Children and youth on public service television, Thai PBS. *Dhurakij Pundit Communication Arts Journal*. 6(2), pp. 113-143 (In Thai).
- Manayat Akarachantachot. (2014). *The Situation of radio programs for children and Radio exposure behaviors of Thai children*. Organization of youth radio and media of Thailand. (In Thai).
- Metinee Thongsriket. (2009). *Television Drama Behavior of Adolescents in Bangkok*. Master of Business Administration Degree, Graduate School. Bangkok University. (In Thai).
- MGR Online. (2006). *Doctor warns: slap and kiss, nude, killing, are making Thai children mutant*. Retrieved 20 December 2016, from <http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9490000092536&TabID=3&> (In Thai).
- National Children and Youth Development Committee. (2011). *National Child and Youth Development Plan 2012*. Bangkok: Agricultural Cooperative Printing Association of Thailand (In Thai).
- Organization of youth radio and media of Thailand. (2012). *Radio quality indicators for children, youth and families*. Retrieved 18 December 2016, from <http://www.kidsradioclub.or.th/article/research/924>. (In Thai).

- Pornsuri Wipasinimit. (2017). How To Be Successful in Children's TV Program Production. *Dhurakij Pundit Communication Arts Journal*. 11(2), pp. 113-143 (In Thai).
- Thai Health Promotion Foundation. (2014). *Good Media – Good Base – Good Immunity for Learning of Thai Youth*. Retrieved 25 December 2016, from <http://www.thaihealth.or.th/Content/24427> (In Thai).
- Thirirat Puntawiwongthanenok. (2014). *Rotation in a small world*. Bangkok: Organization of youth radio and media in Thailand. (In Thai).
- Tv4kids News Team. (2016). *Open the stage to dig into heart of youth*. Retrieved 8 December 2016, from <http://www.teenpath.net/content.asp?ID=1568> (In Thai).
- Weerapong Pholnikitkun. (2013). *Script Writing for Children*. Bangkok: Partnership Picture prints. (In Thai).